

بررسی مفهوم امنیت ملی

ایرج رامهر

ادامه از شماره چهارم

ویژگی های امنیت ملی

(۱) نسبی بودن امنیت: در جهان فعلی دستیابی به امنیت مطلق غیر ممکن است، زیرا قدرت که مبنای تحصیل امنیت است متغیر، متفاوت و نسبی است و بالطبع امنیت حاصل برای دولت ها نیز نسبی می شود. بنابراین با تغییر میزان قدرت و وجود تهدیدات بالقوه و بالفعل حتی قویترین دولت ها نیز امنیت مطلق ندارند.

(۲) ذهنی بودن امنیت: اصولاً احساس امنیت و عدم آن برداشت و امری ذهنی است که ریشه در معتقدات و باورهای مذهبی، اخلاقی و فرهنگی مردم و رهبران یک کشور دارد که جمع بندی این باورها و اعتقادات باعث می شود یک ملت یا رهبران آن، کشوری را دشمن و کشور دیگر را دوست تلقی کنند. بدین ترتیب تعریف از امنیت و فقدان آن برداشتی ذهنی است که حتی با تغییر رهبران سیاسی (احزاب) این مفهوم تغییر می یابد.^۱

(۳) تجزیه ناپذیر بودن امنیت: بدین معنی است که امنیت با حاکمیت و استقلال کل یک کشور رابطه مستقیم دارد. یعنی اگر در شهر یا استانی از یک کشور جنگ داخلی یا ناامنی پدید آمد، نمی توان ادعا کرد چون در دیگر شهرها امنیت به هم نخورده، امنیت ملی آن جامعه کامل است.^۱

دوره های نگرش به امنیت ملی

گرچه اکثر دوره های مختلف نگرش به امنیت ملی را به دو دوره تقسیم کرده اند ولی به نظر رابرت ماندل امروزه با توجه به تحولات نظم نوین جهانی می توان آنرا به سه دوره تقسیم کرد و هر دوره ای دارای خصایص و مشخصات خاص خود است.^۲

الف- دوره اول ۱۹۴۵-۱۷۰۰:

این دوره با طرح دیدگاه ماکیاول شروع می شود و شاید بتوان به آن نام دوره سنتی مفهوم امنیت ملی داد. ماکیاول مطرح می کند (امنیت ما مساوی با ناامنی دشمن است و برعکس) یا (برای داشتن صلح باید برای جنگ آماده بود) به عبارت دیگر برای داشتن صلح در داخل مرزهای خود باید در داخل مرزهای دشمن جنگ ایجاد کرد. به تعبیر دیگر در این دوره مفهوم صلح و جنگ قابل تفکیک است و هر دو از یکدیگر مجزا و جدا می شوند.^۳

به دیگر گفته در این دوره مفهوم امنیت جنبه نظامی دارد و توصیه صاحب نظران این دوره بر این اصل استوار است که دولت ها با داشتن و تهیه توان و قدرت نظامی برتر امنیت بیشتری به دست

۲- کاظمی، علی اصغر، زنجیره تنازعی در سیاست و روابط بین الملل، نشر قومس، تهران ۱۳۷۰، ص.ص ۱۱۵-۱۱۶

۳- ماندل رابرت پیشین ص.ص ۲-۳۵

۴- باقری علی (کلیات و مبانی جنگ و استراتژی) مرکز نشر بین المللی تهران ۱۳۷۰، ص.ص ۲۵۰-۲۳۰

می آورند. یعنی آمادگی نظامی در داخل و خارج کشور مطلوب ترین هدف برای امنیت ملی تلقی می شود.^۱ بنابراین مفهوم امنیت در این دوره امنیت نظامی، سرزمینی است، یعنی سرزمین بیشتر مساوی است با جمعیت بیشتر، سرباز و ارتش قوی تر و امنیت بیشتر.

ب- دوره دوم ۱۹۹۰-۱۹۴۵:

این دوره با رشد اقتصادی، تجارت بین المللی، علم، فن آوری، ارتباطات و سلاح های نوین مطرح می شود. شاید هم بتوان شروع جدی این دوره را اواخر قرن ۱۹ و ابتدای قرن ۲۰ قرار داد. گرچه قبل از این زمان بعضی از صاحب نظران مثل (توسیدیه) یا (توین بی) به بعد اقتصادی امنیت اشاره داشته اند ولی دولت ها عملاً بیشتر در بعد نظامی امنیت حرکت می کرده اند.

در این دوره ابعاد امنیت ملی گسترده تر شد و فقط محدود به مسایل نظامی نیست، بلکه معنی قدرت از شکل نظامی آن به اشکال اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ارتباطی نیز سرایت می کند. البته دو جنگ جهانی اول و دوم در عمل نشان دادند که توان صنعتی و منابع اقتصادی یک ملت اساس توانایی آن کشور برای جنگیدن است و بنابراین کارشناسان امنیت ملی بحث های خود را به صورت فزاینده ای معطوف به ملاحظات و روش های اقتصادی کردند.^۲ آنها مطرح کردند که کشوری در صحنه داخلی و خارجی دارای امنیت است که در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و نظامی برتری داشته تا نهایت، امنیت ملی برتر و بهتری کسب کند.^۳ نظریات افرادی مثل رانت ۱۹۵۸، هانتیگون ۱۹۶۱،

۱- نگاه شود به بوتدل، کاستن، (تبعی در ستیزه شناسی) ترجمه حسن پویان، چاپ پخش تهران، ۱۳۶۴.

ص.ص. ۷۵-۸۲

۲- رجوع شود به: Prouford D. Goodwin (Edi) Economics and National Security U.S.A Duke University Press 1991.

۳- ماندل رابرت پیشین . ص.ص. ۱۰-۱۵

راپو بورت ۱۹۶۴، آلموند ۱۹۵۶، ولامول ۱۹۶۲ در خصوص امنیت ملی از این زاویه قابل توجه است.

در این دوره همچنین با نگرش تجزیه ای به امنیت ملی نگاه می شود، یعنی برتری در ابعاد نظامی، اقتصادی و سیاسی امنیت یک طرف را قویتر و طرف مقابل را ضعیف تر می کند.^۱ به عبارت دیگر، مفهوم امنیت ملی در این دوره علاوه بر بعد نظامی آن عملاً به ابعاد اقتصادی و تجاری نیز متمرکز شده یعنی: داشتن تکنیک و منابع اولیه بیشتر مساوی است با تولید و تجارب بیشتر، قدرت و امنیت ملی بیشتر. البته هنوز ریشه فکری ماکیاولی در مورد امنیت در این دوره حاکم است. و این نگرش در بین دولت ها تا فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق در عمل هنوز هم مطرح است. حتی خیلی از صاحب نظران یک علت عمده فروپاشی شوروی سابق را توجه مقامات این کشور به بعد صرفاً نظامی مفهوم امنیت ملی دانسته اند که این نگرش مربوط به قبل از جنگ جهانی دوم بوده است. یعنی تمام تلاش و سرمایه گذاری این کشور برای تامین امنیت در بعد نظامی بود به طوری که به پیشرفت های غیر قابل انکاری دست یافت. در حالی که ابعاد اقتصادی، اجتماعی ضعیف شد و به این ترتیب توازن آن بر هم خورد. گفتنی است که مکاتب معروف روابط بین الملل مانند آرمان گرایی، واقع گرایی و جهان نگری که از امنیت ملی تعاریفی ارائه داده اند، همگی مربوط به این دو دوره هستند که دیدگاه های نظری آنها بعضاً با واقعیت بسیار فاصله دارد.

(۱) آرمان گرایی (طرفدار حکومت جهانی): این مکتب با نگرش

کانتی به انسان او را ذاتاً خیرخواه و نوع دوست می داند که اساس حرکت او بر مبنای حقوق و اخلاق در صحنه بین الملل

2- Fisher Dietrich, none military aspects of security: A system Approach
Cambridge University Press 1993 p.18

است. آنها معتقدند تا زمانی که جامعه جهانی مدنی پیاده نشود، امنیت واقعی حاصل نمی شود بنابراین تا دولت و مرز هست جنگ و ناامنی خواهد بود. این حالت رقابت و ستیز بین الملل باید تبدیل به همکاری شود تا صلح و امنیت به معنی واقعی تحقق یابد. افرادی مثل شلینگ ۱۹۶۲ روزکرانس ۱۹۶۴ و هابز ۱۹۶۱ با این دید امنیت ملی را تعریف کرده اند. البته این نگرش به امنیت ملی گرچه کلی بود. ولی چون با واقعیات این دو دوره منطبق نبود قابل پیاده شدن نیز نبود.

(۲) واقع گرایی (طرفداران ملت، کشور): این مکتب نیز با نگرش

(هابزی) به بشر، ریشه جنگ و نزاع را از درون بشر می دانست، زیرا علت جنگ را منفعت طلبی، زیاده طلبی و نهایتاً قدرت طلبی مطرح می کرد و جامعه جهانی را در حالت هرج و مرج غیر قابل تغییر می دانست. بنابراین کسب قدرت بیشتر را برای امنیت ملی انگیزه اصلی عملکرد همه دولت ها معرفی می کند. به عبارت دیگر مبنای نگرش طرفداران این مکتب به امنیت بر اساس زور و قدرت (بعد نظامی یا اقتصادی یعنی بیشتر نگرش دوره اول به امنیت ملی) متکی بود افرادی مثل مورگنتا، کاپلان، کیسنجر و هانتینگتون با چنین نگرشی امنیت ملی را تعریف می کنند.

(۳) جهان گرایان (طرفداران سازمان های بین المللی): این

مکتب تلاش کرده تا رابطه پل گونه ای بین دو اندیشه قبل بزند. گرچه اینها نیز بازیگران اصلی صحنه بین المللی را دولت ها می دانند ولی رابطه را بر اساس رقابت محض بین آنها نمی دانند تا امنیت را قدرت غلبه بر دیگران تعریف کنند. آنها می گویند: امنیت و منافع ایجاب می کند که همکاری وسیعتر به جای

رقابت ستیزه گونه و استفاده از راه حل مسالمت آمیز و مذاکره به جای منازعه و استفاده از قوه قهریه بکار گرفته شود که این مسئله در قالب نهادهای بین المللی عملی است. با این توضیح است که توجه به تعهدات بین المللی عملی است و توجه به تعهدات بین المللی ضمانت پیدا می کند و در صورت تخلف اعضا علیه متخلف مجازات اعمال می شود (دید حقوقی به امنیت بر عکس دید آرمان گرایانه) نگرش این مکتب به امنیت ملی تا حدودی امنیت متقابل است. یعنی افزایش امنیت یکی برابر با افزایش امنیت دیگران و بالعکس کاهش امنیت یکی مساوی کاهش امنیت دیگران است. افراد جهانی نگر شامل افرادی مثل گروسیوس، کلورد کلارک، سون، هنگین، کارکردگرایان، کارکرد گرایان جدید و طرفداران نظریه وابستگی متقابل هستند این دیدگاه گرچه همزمان و شاید قابل از دو دیدگاه اول و دوم مطرح شد. ولی با شرایط موجود قبل از اتمام جنگ سرد عملاً قابل انطباق کامل نبود.

ج- دوره سوم از ۱۹۹۰ به بعد:

این دوره با رشد سریع ارتباطات و اطلاعات و نزدیک شدن هرچه بیشتر ملت ها به یکدیگر مطرح شد. عصری که آن را انقلاب اطلاعات و ارتباطات می توان نامید و جهانی که به یک دهکده تبدیل شده است. در این جهان مفهوم امنیت ملی نه مثل دوره اول (بعد نظامی - سرزمینی یک جانبه) است و نه مثل دوره دوم ابعاد مختلف نظامی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی یک جانبه خواهد بود. بلکه به دلیل یک شدن جامعه جهانی، همه مسایل مثل جامعه سیاسی داخلی به یکدیگر مرتبط و نزدیک می شوند که از جمله این مسایل امنیت خواهد بود. به عبارت دیگر در چنین جهانی امنیت یک کشور مساوی با امنیت همه و بر عکس

خواهد شد. یعنی مفهوم امنیت یک مفهوم متقابل، مساوی و یکسان برای همه دولت ها خواهد شد که همان دیدگاهی است که شاید جهان گرایان به آن اشاره می کند و طراح آن بوده اند. در همین زمینه (رابرت ماندل) معتقد است که اگر چه مفهوم امنیت ملی پس از جنگ سرد با قبل آن شباهت هایی دارد ولی در چهار مورد متفاوت می باشد.

- (۱) اهمیت زیاد بازیگران سیاسی فراملی و فروملی
- (۲) گسترش شبکه پیچیده وابستگی متقابل اقتصادی همراه با گونه ای ستایش جهانی نسبت به اصول سرمایه داری و دموکراسی
- (۳) افزایش فشارها بر محیط طبیعی و منابع کشورهای فقیر و غنی.
- (۴) انتشار فن آوری پیشرفته نظامی (شامل فن آوری سلاح های هسته ای) بین کشورها.^۱

از جمله حوادث و وقایع جدیدی که عملاً موید تحقق مفهوم جدید امنیت ملی در این دوره است. می توان موارد زیر را نام برد:

الف - خطرات زیست محیطی:

پارگی لایه اوزن و شکل گلخانه ای که یکی از مهمترین نگرانی های دولت ها در عصر جدید است تهدیدی است که سلامتی بشر را در کره زمین به صورت یکسان و گسترده به خطر می اندازد. این مساله دیگر در قالب دو دوره قبل قابل طرح نیست. تحصیل امنیت در این مورد برای تمام ملت ها به صورت یکسان و برابر مطرح است.^۲ نتیجه این مساله، پیامدهای گرم شدن کره زمین، از بین رفتن جنگل ها، بارش باران های اسیدی، ضایعات سمی آلودگی های هوا، دریا و خاک خواهد شد. اجلاس کره زمین در سال ۱۹۹۲^۳ با همت سازمان ملل متحد در شهر

۱- ماندل رابرت پیشین ص ۱۷

۲- برای مطالعه بیشتر رجوع شود: Singh Narindar Economics and the crisis of Ecology 3th ed.. london Bellow Books 1998

1- U.N conference on Environment and Development (unced)

(ریودوژانیرو) برزیل با شرکت ۱۷۸ کشور موید این مساله بود. این اجلاس هشدار داد که محیط زیست یک سیاست کلان و همسنگ با اقتصاد بین الملل و امنیت ملی است. این اجلاس کمک کرد تاکنون توجهات از امنیت یک جانبه به سوی امنیت چند جانبه عملاً تغییر جهت دهد. به این معنی که اقدامات یک جانبه و ناهماهنگ از سوی کشورها نسبتاً بی فایده است. یعنی که هر کشوری نیاز به همکاری دیگران دارد تا از محیط زیست خود حفاظت کند.

ب- مواد مخدر:

قاچاق مواد مخدر و خطرات آن دیگر مربوط به یک ملت و یک منطقه نخواهد بود. شبکه های گسترده حمل و نقل مخفی و آشکار چنین موادی به همه بشریت و ملل می تواند لطمه وارد کند.^۱ امروزه توزیع مواد مخدر و مصرف آن گسترده ای جهانی دارد. زیرا تولید و توزیع آن زیر نظر یک شبکه جهانی عمل می کند. و بر همین اساس شبکه های منظم، وسیع و مخفی پدید آمده که سازمان های بزرگ حمل و نقل جهانی، شرکت های دارویی و شیمیایی، باندهای تبهکاران بین المللی، محلی و حتی دولتمردان و مقامات برخی کشورها در آن فعالیت می کنند. بنابراین برخورد با این مساله ناامن کننده نیاز به یک بسیج و حرکت جهانی دارد و تک تک دولت ها نمی توانند به طور جدی با آن برخورد کنند.^۲

ج- تروریسم فردی، گروهی و دولتی:

این مساله نیز از مسائلی است که رشد و گسترش آن امنیت همه ملت ها را تهدید و مهار آن امنیت همه کشورها را تامین می کند. به

2- the drug in the East Europe foreign policy spring 1993 p.23

۳- تشکیل کمیته های مبارزه با مواد مخدر جامعه ملل متحد و اخیراً سازمان های منطقه ای مثل سازمان اگو در سال ۱۹۹۲ دلیل این مدعی است.

دلیل حساسیت مساله در این زمینه، سازمان بین المللی پلیس جنایی^۱ شکل گرفته است. این سازمان در شصت و هفتمین اجلاس عمومی خود (انترپل) Interpol در قاهره آبان ۱۳۷۷ در بیانیه ضمن نگرانی از افزایش فعالیت های تروریستی و محکومیت این گونه اعمال، بر تقویت همکاری های پلیسی و قضایی جهت دفع مشکلاتی که مانع استرداد تروریست های پناهنده می شود تاکید کرد. همچنین از کشورهای عضو خواست تا اجازه ندهند خاک کشورشان به وسیله گروه های تروریستی به مکانی بر ضد صلح و امنیت دیگر کشورها تبدیل شود.^۲

د- بحث تغذیه و بهداشت سالم و مطلوب:

بهداشت و تغذیه خوب و یا نامطلوب و نتایج منفی آن امروزه دیگر محدود به مرزهای ملی و یا یک منطقه خاص نخواهد بود. آثار منفی این معضل در یک کشور از مرزهای آن خواهد گذشت و دیگر ملت ها و در نهایت امنیت منطقه ای و بین المللی را تهدید خواهد کرد.^۳ نمونه آن بیماری ایدز است که امروزه تهدید ویروس آن علیه تمام ملتهاست و مبارزه و مهار آن یک حرکت جهانی را می طلبد.

ه- انفجار جمعیت و کنترل آن:

آثار منفی و خطرات ناشی از انفجار جمعیت دیگر محدود به جهان سوم نیست. تسهیلات رو به گسترش حمل و نقل امروزه مهاجرت

۱- سازمان بین المللی پلیس جنایی، بزرگترین سازمان بین المللی پلیس جهان است که با هدف همکاری متقابل پلیس کشورهای عضویت مبارزه با جرایم و مجرمان بین الملل تشکیل شده است. دبیرخانه این سازمان در شهر لیون فرانسه قرار دارد و در حال حاضر ۱۷۸ کشور عضو این سازمان هستند.

۲- نشریه امنیت سال دوم شماره پنجم و ششم آبان ماه و دی ۱۳۷۷ وزارت کشور تهران ص ۲۰

3- wamok John the politics of Hunger the Global Food system new york Methuen 1982 pp 20-30

های آشکار و مخفی را به دنبال داشته و به این وسیله جمعیت مازاد جهان سوم به جهان صنعتی و پیشرفته سرازیر شده و آثار ناامن کننده (سیاسی، اجتماعی و ...) را به دیگر ملت ها منتقل می کند.^۱

و- توسعه یافتگی و عدم توسعه:

امروزه مساله توسعه اگر چه شمال و جنوب را از یکدیگر جدا می کند، ولی از دیدگاه امنیت این مقوله و عوارضی مثبت و منفی آن صرفاً مربوط به یک نیمکره زمین نیست. زیرا معضل عدم توسعه جنوب به تدریج آثار کم و بیش غیر قابل کنترل خود را به شمال منتقل خواهد کرد و زمینه ناامنی آن را فراهم می کند.^۲ بنابراین مشکلاتی چون منازعات بین المللیه فقر جهان سوم، خطرات زیست محیطی و افزایش جمعیت از جمله مسایل توسعه نیافتگی جنوب هستند.

امروزه مشکل تایلند خاص این کشور نیست، مشکل ژاپن، کره و اندونزی هم هست. مشکل افغانستان مشکل ایران، پاکستان هند و جمهوری های شمال نیز هست. امروزه بیش از هر زمان دیگر سرنوشت انسان ها و ملت ها با یکدیگر ارتباط یافته است. بنابراین رفع این مشکلات بر دیگر حوزه های جغرافیایی تاثیر مثبت دارد. اکنون دیگر کشورهای غنی و پیشرفته نمی توانند از آثار منفی فقری که گریبانگیر جهان سوم (جنوب) است، برکنار بمانند. مثلاً مشکل بالکان (کوزوو) گریبانگیر کل اروپا و جهان است.^۳

ز- مساله ماهواره ها و اینترنت و تهاجم فرهنگی

1- Misbet E.G leaving Eden to protect and mange earth Cambridge university press 1991

2- Bahgat Korany paul noble and Rex Brynen (Editors) the many faces of National security in Arab World macmillan 1993 p320

۱- نشریه خبرنامه دفتر همکاری علمی و بین المللی وزارت آموزش و پرورش فروردین و اردیبهشت

۱۳۷۸ شال دهم شماره اول تهران ص ۶

اینک بسیاری از دولت‌ها در مورد تزلزل ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی، خود احساس خطر و ناامنی می‌کنند. این احساس خطر و نگرانی گرچه از طرف دول جنوب به دلیل فقدان توان فن‌آوری ارتباطی، اطلاعاتی بیشتر مطرح می‌شود، ولی بین دول شمال نیز (امریکا، اروپا، ژاپن و ...) کم و بیش چنین احساس (جنگ فرهنگی) حاکم است. بنابراین این مساله امنیت ملی را از زاویه کلی‌تر و گسترده‌تر از گذشته مورد توجه دولت‌ها قرار می‌دهد.

ج- بحث نفت و انرژی (گاز- اتم و...)

با تهدید به کاهش جریان انتقال نفت و افزایش قیمت آن امنیت اقتصادی اکثر کشورها (صادرکننده و واردکننده) متاثر می‌شود و به تبع آن اقتصاد بین‌الملل نیز دچار رکود، تورم و یا رونق می‌شود. نمونه آن تحریم نفتی اعراب علیه جهان غرب ۱۹۷۳ (شوگ نفتی اول) دو جنگ خلیج فارس (شوگ نفتی دوم ۱۹۷۹ و شوگ نفتی سوم ۸-۱۹۹۷) است. نمونه‌های فوق مسایلی هستند که عملاً دیدگاه دوره سوم مفهوم امنیت بین‌المللی را تشکیل می‌دهند، ولی با این حال هنوز بین تمام صاحب‌نظران علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در این خصوص توافق جمعی وجود ندارد. بنابراین اگر بخواهیم دیدگاه‌ها را تقسیم‌بندی کنیم می‌توان به سه مورد زیر اشاره کرد:

- ۱- گروهی بر این اعتقادند که مفهوم امنیت دوره سوم ذکر شده به مرحله اجرا درخواهد آمد، زیرا با توجه به نزدیکی ملل به یکدیگر و تحقق دهکده جهانی، دیگر مفهوم امنیت ملی تجزیه‌پذیر نیست. و همه کشورها را به طور یکسان پوشش می‌دهد. به عبارت دیگر وابستگی و همکاری در زمینه امنیت اختیاری نیست، بلکه بر تمام دولت‌ها (شمال و غرب) تحمیل می‌شود.

۲- گروه دوم مخالف دیدگاه گروه اول هستند. آنها استدلال می کنند چون هنوز فاصله توسعه یافتگی و عدم توسعه یافتگی بین این دو جهان (شمال و جنوب) وجود دارد، مفهوم امنیت دوره سوم صرفاً مربوط به دولت های شمال است و جنوب در مرحله اول مفهوم امنیت ملی و یا حداکثر در مرحله دوم آن به سر می برند. نمونه آن را آزمایشگاه های هسته ای هند و پاکستان در دهه بعد از جنگ سرد می دانند که نشانگر تفکر سنتی امنیت از بعد نظامی است و یا خریدهای کلان نظامی دولت های حاشیه خلیج فارس پس از جنگ دوم خلیج فارس موید این مساله است.

۳- گروه سوم نیز بر این اعتقادند که مفهوم دوره سوم برای تمام دولت های یکسان و تقسیم ناپذیر است، یعنی امنیت یا برای همه وجود دارد یا برای هیچ کس با این تفاوت که کشورهای توسعه یافته (شمال) به درخواست کشورهای توسعه نیافته جنوب که خواهان حاکمیت بر منابع طبیعی خویش، بهبود شرایط مبادله، بالا بردن قدرت خرید و دریافت فن آوری پیشرفته هستند پاسخ مساعد نمی دهند.^۱ اما با این حال جهان فعلی وقتی به امنیت و ثبات جهانی می رسد که چنین مشکلات تهدیدآمیزی حل شده و زمینه استقرار یک نظام امنیت دسته جمعی و یک نظام عادلانه اقتصادی جهانی پدید آید. ولی علیرغم نظر این سه گروه می توان چنین جمع بندی کرد که گروه اول و سوم که اکثریت صاحب نظران را تشکیل می دهند. مفهوم امنیت دوره سوم را قبول دارند. بدین معنا که مفهوم امنیت در این دوره علاوه بر مفاهیم قبل به ابعاد فرهنگی، اطلاعاتی و ارتباطی توجه

۱- نشریه امنیت سال دوم شماره پنجم و ششم آبانماه و دیماه ۱۳۷۷ وزارت کشور، تهران ص.ص ۲۷ و ۲۶

دارد، یعنی توان فرهنگی ارتباطی و اطلاعاتی بیشتر مساوی است با قدرت و امنیت بیشتر.

نتیجه

نتیجه جمع بندی موارد ذکر شده فوق حاکی از آن است که در دنیای بعد از جنگ سرد، مفهوم جدیدی از امنیت متولد شده است که با مفهوم امنیت در دوره های قبل تفاوت های اساسی پیدا کرده است. بدین معنی که امنیت چند جانبه، تجزیه ناپذیر و یکسان در حال شکل گیری است.

به عبارت دیگر امنیت یکی مساوی با دیگری و بالعکس است، در تحصیل این امنیت مجموعه ای از افراد، گروه ها و سازمان های فراملی، فروملی و دولت ها نقش ایفا می کنند. با تاکید بر این نکته که ابعاد نظامی، سرزمینی و اقتصادی، تجاری امنیت همچنان معتبر است ولی بعد ارتباط فرهنگی امنیت نقش و توان بالاتری در دهه های آتی جهت تامین ملی و در نهایت بین المللی ایفا خواهد کرد. دوره جدید پس از جنگ سرد هم از لحاظ نظری و هم از لحاظ عملی زمینه تحقق امنیت دسته جمعی، تجزیه ناپذیر و چند جانبه را آشکار کرده است.

فهرست منابع

- ۱- آقا بخشی علی (فرهنگ علوم سیاسی) نشر تقریر تهران ۱۳۶۳
- ۲- باقری علی (کلیات و مبانی جنگ و استراتژی) مرکز نشر بین المللی تهران ۱۳۷۰
- ۳- برژینسکی زیگینو در جستجوی امنیت ملی ترجمه ابراهیم خلیلی سفیر تهران ۱۳۶۸

- ۴- بهزادی حمید اصول و روابط بین الملل و سیاست خارجی دهخدا تهران
۱۳۶۸
- ۵- بوتدل کاستن (تبعی در ستیزه شناسی) ترجمه حسن پویان چاپ پخش
تهران ۱۳۶۴
- ۶- جلیل روشندل (امنیت ملی و نظام بین الملل) سازمان مطالعه و تدوین
کتب علوم انسانی دانشگاه های تهران ۱۳۷۴
- ۷- رابرت ماندل (چهره متغیر امنیت ملی) ترجمه پژوهشگرده مطالعات
راهبردی ۱۳۷۷
- ۸- قاسمی حمید برداشت های متفاوت از امنیت ملی فصلنامه سیاست
دفاعی ۱۳۷۲
- ۹- عامری هوشنگ اصول و روابط بین الملل موسسه انتشارات آگاه تهران
۱۳۷۰
- ۱۰- کاظمی علی اصغر زنجیره تنازعی در سیاست و روابط بین الملل نشر
قوس تهران ۱۳۷۰
- ۱۱- مفهوم امنیت ملی روزنامه همشهری ۱۳۷۲
- ۱۲- نشریه امنیت سال دوم شماره پنجم و ششم آبان ماه ۱۳۷۷ وزارت کشور
- ۱۳- نشریه خبرنامه همکاری علمی و بین المللی وزارت آموزش و پرورش
فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۸
- ۱۴- نشریه امنیت سال دوم شماره پنجم و ششم آبان ماه و دی ماه ۱۳۷۷
وزارت کشور.

منابع خارجی

- 1- Barry Buzan. People states and fear: the national security problem in international Relation: Karverter Wheatsheat 1985, pp.20-30
- 2- Planto Jack (ed) the international Relations dictionary California longman 1988 p.40
- 3- Proufurd D.goodwin (edi) Economics and national security U.S.A Duke University press 1991

- 4- Fisher Dietrich, none military aspects of security: A system Approach Cambridge winiversity press 1993 p.18
- 5- Singh narindar Economics and the crisis of Ecoligy 3th ed .. London Bellow Books 1998
- 6- U.N conference on Environment and Development (unced)
- 7- The durg in the East Europe Foreign policy spring 1993 p.23
- 8- Wamoke John the politics of Hunger the Global Food system New york Methuen 1982 pp.20-30
- 9- Misbet E.G leaving Eden to protect and mange Earth Cambridge university press 1991
- 10- Bahgat Korany paul noble and rex brynen (editors) the many faces of national security in Arab Macmillan 1993 p.320. world

